

# AKIKÖĞRETİM LİSESİ YAPISAL İŞLEYİŞ SÜREÇLERİNDE TEKNOLOJİ KULLANIMI ve ETKİLEŞİMLİ TEKNOLOJİLER GEREKSİNİMİ

Yrd.Doç.Dr.Mustafa KARAAĞAÇLI  
Gazi Üniversitesi  
Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi  
Eğitim Bilimleri Bölümü

## Özet

**Bu çalışmada, Açıköğretim Lisesinin yapısal işleyiş süreçlerinde teknoloji kullanımı ve etkileşimli teknolojiler gereksinimi konusu ile ilgilenilmektedir.**

Çalışmanın amacı, anılan süreçlerde işe sokulan teknolojilerin yarar durumlarının betimlenerek etkileşimli teknolojilerin eğitsel işlevlerini ortaya koymaktır.

Betimsel nitelikte gerçekleştirilen çalışmada, Açıköğretim Lisesi öğretim öğrenme süreçlerinde uygulanan teknolojilerin uygulama-yararlanma durumu ışığında etkileşimli teknolojilere artan bir gereksinim duyulduğu sonucuna varılmakta ve ilgili iyileştirme önerileri sıralanmaktadır.

**Anahtar sözcükler:** Açıköğretim, teknoloji.

## The Need for Use of Technology and Interactive Technologies in the Structural Process Terms of Open High School

### Abstract

**This study is concerned with the need for the use of technology in the structural process functions and for interactive technologies in Open High School. The purpose of this project is to establish the educational function of the implementation – benefit situation of the interactive technologies to be used in Open High School.**

**In the before mentioned terms.**

**In the study in which functional qualities are realized, in the light of the increasing need for interactive technologies, an implementation – benefit ratio of the technologies to be used in Open High School in the teaching-learning terms there of is arrived at and suggestions for improvement are listed.**

**Key words:**Open teaching, technology.

## Giriş

İletişim çağında eğitim, bilim ve teknoloji alanındaki gelişmeler, hemen her alanda yeni yapı, içerik ve yöntem değişimlerini kaçınılmaz kılmakta, bireylerin de yeni uyum, yetiştirme ve çalışma biçimleri geliştirme gereksinimlerini arttırmaktadır.

Günümüzde uzaktan eğitim, açıköğretim, sınıfsız okul kavramları geleneksel eğitim uygulamalarından tamamen farklı hedef, yapı, yöntem ve işlevleri ile teknoloji destekli eğitim uygulamalarına dönüşmüş durumdadır.

Bu nedenle bu çalışmada Türkiye ölçeğinde Açıköğretim Lisesinin yapısal işleyiş süreçlerinde kullanılan teknolojilerin etkinlik durumu ve etkileşimli teknolojilere duyulan gereksinim konusu ele alınmaktadır.

Çalışmada konu: (1) Eğitim Teknolojisi bilgi kolu, (2) İletişim çağı, uzaktan eğitim ve Açıköğretim Lisesi, (3) Açıköğretim Lisesi öğretim öğrenme süreçlerinde teknoloji kullanımı ve teknoloji destekli eğitim, (4) Açıköğretim Lisesi öğretim öğrenme süreçlerinde etkileşimli teknolojiler ve (5) Sonuç ve öneriler alt başlıklarında sistematize edilmektedir.

## 1. Eğitim Teknolojisi Bilgi Kolu

**Eğitim Teknolojisi:** eğitimle ilgili kavramları en etkin ve olumlu biçimde uygulamalara dönüştürmek için personel, tasarım, araç-gereç, öğretim-öğrenme süreçleri ve yöntemlerden oluşan bir sistemler bütünüdür. Bir disiplin olarak eğitim teknolojisinin temel hedefleri arasında: (1) Uygun teknolojileri seçme. (2) Eğitsel amaçlara uygun

**yaşantı ortamlarını düzenleme ve kontrol etme ve (3) Öğretme-öğrenme süreçleriyle ilgili uygulamaları süreçleri oluşturma yer almaktadır.**

Eğitim teknolojisi öğretme-öğrenme süreçlerine: (1) bireysel ve bağımsız öğrenme sağlama, (2) uzaktan eğitim yaklaşımıyla yaşam boyu öğrenme fırsatları sunma, (3) eğitim hizmetlerini geniş kitlelere götürme, (4) eğitim hizmetlerinde maliyet-yarar ve maliyet-etkinlik verimini yükseltme ve (5) kalite, standart ve esneklik getirme gibi zengin ve çeşitli eğitsel olanaklar sunmaktadır (Alkan, 1995:4- 12)

Eğitim teknolojisinin öğretme-öğrenme süreçlerine sunduğu bu olanaklardan yararlanabilen teknolojinin eğitimde kullanımı ile çok yakın ilişkilidir. Bu ilişki ise eğitim teknolojisinin uğraş alanlarından birini oluşturan her türden teknolojinin eğitimde kullanılmasını gündeme getirmektedir.

**Bu nedenle çalışmada, ilk aşamada Eğitim Teknolojisinin temel ilkeleri sunulmakta ikinci aşamada ise Açıköğretim lisesi süreçlerinde teknoloji kullanımı ve etkileşimli teknolojiler gereksinimi konusu ele alınmaktadır.**

**Eğitim Teknolojisinin temel ilkeleri:** Eğitim Teknolojisi kuramsal bilimlere dayalı ve uygulamaya dönük bir bilgi koludur. Dolayısıyla Eğitim Teknolojisinin öğretme öğrenme süreçlerine sokulması kuramsal bilgilerin yanında bu bilgileri uygulamaya dönüştürecek personel, araç gereç kaynakları, çevresel ve ortamsal koşulları bütünlük içinde kontrol etmede belirli temel ilkelere gereksinim bulunmaktadır. Alkan'a göre, ilkeler kuramsal bilgilerin uygulamaya dönüştürülmesinde aracı kavramlardır. Bu kavramlar ise bir sistemin yapısal işleyişine yön vermekte ve uygulamalara ışık tutmaktadır.

**Eğitim teknolojisinin üzerinde yapıllaştığı kuramsal bilgilere dayalı olarak geliştirilmiş ve uygulamalara bütünsel olarak bakmayı sağlayan ilkeler aşağıda olduğu gibi özetlenebilir (Alkan, 1998: 69-71):**

1. **Hedef:** Eğitimde tüm öğrencilerde tam öğrenmeyi gerçekleştirebilmek.
2. **İşlev:** Öğretme öğrenme süreçlerinde ve eğitim sorunlarının çözümünde bilimsel ilkeleri uygulamak ve geliştirmek.
3. **Konu ve Yöntem:** Eğitim sorunlarını bilimsel araştırma konusunu yapmak ve çözümünde araştırma yöntem bilim ilke ve tekniklerini kullanmak.
4. **Program:** Eğitimde öğretim programlarının uygulanmasında öğretim durumları, hedefler ve hedefler altındaki davranışları bütünlük içinde ele almak.
5. **Eğitim işgöreni:** Eğitim uygulamalarında öğretmen ve diğer eğitim personelinin etkinliğini artırarak uzmanlaşmayı ve ekip çalışmasını sağlamak.
6. **Süreçler:** Eğitimde öğretme öğrenme ve değerlendirme süreçlerinde öğrencilerin bireysel farklılıklarını dikkat alarak süreçlerde esneklik ve çeşitlilik sağlamak.
7. **Çevre:** Eğitim yaşantılarının meydana geldiği çevreyi salt okul ve sınıf ile sınırlı tutmayarak, geniş olarak çevreyi düzenlemek ve kontrol etmek.
8. **Başarı:** Eğitimde öğrenci başarısızlık nedenlerini araştırmak ve başarıyı arttıracak yeni düzenlemeler geliştirmek.
9. **Değerlendirme:** Eğitimde değerlendirme süreçlerinde öngörülen hedefleri ölçebilecek nesnel ve standart ölçme araçları ve ortamları geliştirmek.

**Bu temel ilkelerin uygulanmasıyla eğitim teknolojisi etkin işlev gösterebilecek ve işe sokulan temel öğelerden istenen verim sağlanabilecektir.**

#### **İletişim Çağı, Uzaktan Eğitim ve Açıköğretim Lisesi**

**Atom çağı, uzay çağı derken gelen iletişim çağında bireyler daha iyi yaşamak için her alanda yeni bilgi, beceri ve tutumlar edinme gereksinimi içindedir. Eğitimciler de sürekli artan bilgiye hızlı yöntemlerle ulaşma ve yayma zorundadır.**

Ayrıca hemen her ülkede artan nüfus ile yerleşim yerlerinin geniş alanlara yayılması, eğitim hizmetlerinin salt geleneksel okul ortamları ile bütün bireylere ulaştırılmasını olanaksız kılmaktadır. Ana çizgilerle özetlenmeye çalışılan bu zorunluluklar eğitim sistemlerinin yeni yapı, içerik ve yöntem değişimlerine neden olmaktadır. Uzaktan eğitim yaklaşımı da bu yeni oluşumların en önemlilerinden biridir.

Eğitimde teknoloji kullanımı ile birlikte belirlenen yeni yönelim ve gelişmelerin en önemlilerinden biri de kuşkusuz uzaktan eğitim yaklaşımıdır. Uzaktan eğitim bir kavram ve sistem olarak geleneksel olarak eğitsel çevrenin dar kalıplarının dışında esnek ve geniş eğitsel ortamlar sunmaktadır. Ayrıca, uzaktan eğitim sistemleri ile yaşam boyu öğrenme, bağımsız

öğrenme ve kitlesel eğitim süreçlerine çeşitli olanaklar sağlanmaktadır. Uzaktan eğitim sisteminin en önemli özelliği, öğrenenin sistemin merkezi olarak ele alınması ve öğrenme koşullarının öğrenene göre düzenlenmesidir (Köymen, 1989: 3).

Bugün de eğitim sistemlerinden beklenen eğitimde sosyalleşme, demokratikleşme, yaygınlaşma, istem-sunu dengesini geliştirme, maliyet-etkinlik ve maliyet-yarar boyutlarında başarı sağlama açısından da uzaktan eğitim yaklaşımının önemli katkıları dikkati çekmektedir. Zaten eğitimden beklenen yeni işlevler ve yeni okul anlayışı da uzaktan eğitim yaklaşımının özel çizgilerini taşımaktadır.

Bu çizgilerin belirgin bazı özellikleri aşağıda özetle sıralanmaktadır. (McIsaac, 1997: XXVII-XXVIII):

1. Öğrenci merkezli öğrenmeyi sağlayan eğitim merkezlerinin açılması.
2. İş ve öğrenim arası bağların uyumlu olarak yeniden yapılandırılması.
3. Bireysel gelişme ve yaşam boyu öğrenme temellerinin güçlendirilmesi.
4. Bilgiye dayalı ekonomik yapıda yeni bilgi, beceri ve tutumların bireylere düzenli ve sürekli olarak kazandırılması.
5. Öğrencilere bireysel ilgi ve beklentilerine uygun değişik yer ve zamanlarda eğitim görme olanakları sunulması.

Anılan bu özelliklerin belki de en önemli yanı, internet ve çoklu ortam teknolojilerinin gelişmesiyle uygulamalara sokulan “asen kron öğrenme” yani “herhangi bir yerde herhangi bir zamanda öğrenme” yaklaşımıdır. Asen kron derslerin uygulanması için özel yazılım (Net Learning Initiative) geliştirilerek öğrencilerin dersleri izlemeleri sağlanmaktadır (Onay ve Yalabıyık, 1998: 131-136).

Türkiye'nin var olan koşulları içinde geniş kitlelere eğitim hizmeti götürme işlevini yüklenen eğitim kurumlarından biri de Açıköğretim Lisesidir.

Millî Eğitim Bakanlığının 3 Haziran 1992 tarih ve 12633 sayılı onayı ile 1992’de öğretime başlayan Açıköğretim Lisesinde aynı yıl 44151 öğrenci sadece genel lise eğitimi görürken, bugün Genel Lise, Endüstri Meslek Lisesi, Kız Meslek Lisesi ve İmam Hatip Lisesi programlarında toplam 536155 öğrenciye eğitim hizmeti götürülmektedir (MEB, 2001a).

Çizelge 1’de Açıköğretim Lisesine kayıtlı öğrencilerin cinsiyetlerine ve öğrenime aktif devam etme durumlarına ilişkin sayısal görünüm verilmektedir.

#### ÇİZELGE 1

#### ACIKÖĞRETİM LİSESİ ÖĞRENCİLERİN CİNSİYETLERİNE ve ÖĞRENİME AKTİF DEVAM ETME DURUMLARINA İLİŞKİN GÖRÜNÜM \*

Cinsiyet	Öğrenci Sayısı	
	f	%
Erkek	356707	66.5
Bayan	179448	33.5
Genel Toplam	536155	100

Aktif Öğrenci Sayısı	147647	28.0
----------------------	--------	------

\*MEB Öğretim Teknolojileri Genel Müdürlüğü Açıköğretim Lisesi öğrenci sayısına ilişkin 17.09.2001a tarihli istatistiksel verilerden oluşturulmuştur.

Çizelge 1’deki sayısal görünüme göre, Açıköğretim Lisesi’ne kayıtlı öğrencilerin üçte birini bayan, üçte ikisini erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Öğrenime aktif devam eden öğrencilerin ise genel toplamdaki öğrencilerin % 28.0’i olduğu görülmektedir.

Öğrenime aktif devam eden öğrenciler kayıt yaptırarak, sınavlara katılan ve kendilerine sınav sonuç belgeleri gönderilen öğrencilerdir. Genel toplamda öğrencilerin üçte ikisinden fazlasının öğrenime çeşitli nedenlerden aktif katılmamaları; kayıt yaptırmama, öğrenim harcını düzenli yatırmama ve sınavlara katılmamanın yanında diğer bazı özel nedenlerden kaynaklandığı söylenebilir.

Çizelge 2’de Açıköğretim Lisesi’nde öğrenimlerine aktif devam eden öğrencilerin sayısal durumu lise alan türleri yönüyle verilmektedir.

## ÇİZELGE 2

### AÇIKÖĞRETİM LİSESİNDE ÖĞRENİMLERİNE AKTİF DEVAM EDEN ÖĞRENCİLERİN LİSE ALAN TÜRLERİ YÖNÜYLE SAYISAL DURUMU\*

Lise Türü	Öğrenci Sayısı	
	F	%
Genel Lise	128225	87.0
Endüstri Meslek Lisesi	10310	7.0
Ticaret Meslek Lisesi	5437	4.0
Kız Meslek Lisesi	1995	1.0
İmam Hatip Lisesi	1680	1.0
Toplam	147647	100

\*MEB, Öğretim Teknolojileri ve Genel Müdürlüğü Açıköğretim Lisesi Öğrenci Sayısına İlişkin 19.07.2001a tarihli istatistiksel verilerden oluşmuştur.

Çizelge 2 incelendiğinde Açıköğretim Lisesi’nde öğrenime aktif devam eden öğrencilerin tamamına yakını (% 87.0) genel lise öğrencilerinin oluşturduğu görülmektedir. Meslek lisesi türlerindeki öğrencilerin ise toplam sayısalda oldukça az oranlarda olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu sonucun meslek lisesi eğitim süreçlerinde beceriye dayalı etkinliklerin olması, uygulamalara yer verilmesi bu nedenle de ilgili öğretme-öğrenme süreçlerinin uygulamalarına katılma durumundan kaynaklanmış olduğu söylenebilir.

Açıköğretim Lisesinin bu öğrenci sayısal çeşitli özel nedenlerle öğretim süreçlerine katılmayan bireylere eğitim olanağı sunduğunun somut bir göstergesidir.

Açıköğretim Lisesi öğrencilerine ilişkin çeşitli boyutlarda gerçekleştirilen ilgili araştırmalarda da öğrencilerin farklı yaş gruplarından olduğu belirtilmektedir (Kaya,1996,73; Hakan ve diğ.1997:117).

#### Açıköğretim Lisesi Öğretme Öğrenme Süreçlerinde Teknoloji Kullanımı ve Teknoloji Destekli Eğitim

Eğitim alanında varolan sorunların giderilmesi sorunlara özgü uygun teknolojilerin kullanılmasıyla çok yakın ilişkilidir. Teknoloji, yapma, uygulama ve sorun çözme etkinliği olarak tanımlanabilir. Teknolojinin günlük yaşamda anlamı ise daha çok kullanılan ürünleriyle özdeş nitelik taşımaktadır.

Bugün hemen her televizyon kanalında yayınlanan teknolojik ürün ve hizmetler genel olarak teknoloji kavramı ile açıklanmaktadır. Telefon, televizyon, telefon bankacılığı, otomatik para çekme makineleri, markete gitmeden gerçekleştirilen alış-veriş, GSM, WAP, WAS, BOS kolaylıkları geleneksel söylemlerle teknolojinin birer somut ürünüdür. Bu ürünlerden en az biri ya da çoğuyla ilişkisi olmayan bir insan neredeyse yok gibidir. Sosyal ve ekonomik yaşamda vazgeçemediğimiz teknoloji artık genel kültürün önemli bir kesimini oluşturmaktadır. Bu şekliyle teknoloji eğitimi sosyal yapıda gerekli bilgi, beceri ve tutumları kazanma eğitimi (genel eğitim) niteliği göstermektedir.

Günlük yaşamda yararlandığımız teknolojiyi üreten insan gücünün eğitimi (teknik eğitim) ise bir alanda ayrıntılı yapı, içerik ve yöntemsel yaklaşımları gerektirmektedir.

Yukarı satırlarda yer verilen teknoloji kavramına dayalı Teknoloji-Eğitim ilişkilerine ek olarak, teknolojinin çeşitli alanlarda sağladığı yararlar ise o alan ile teknoloji arası ilişkileri konu etmektedir (Şimşek,1998:2-3). Eş deyişle eğitimde teknoloji olarak kavramsallaştırılan bu ilişkinin varolan eğitim sorunlarına geleneksel çözümlerden farklı seçenekler sunduğu görülmektedir.

Elit ve seçkin eğitim anlayışı yerine kitlesel eğitim anlayışının yaygınlaşması, bireysel öğretimin önem kazanması eğitimde sosyal adalet, demokrasi ve fırsat zenginliğinin gerçekleştirilmesi, eğitim uygulamalarının kalite ve standartlarının yükseltilmesi, maliyetin

düşürülmesi gibi katkılar teknolojinin eğitim hizmetlerine sokulmasının birer sonucudur (Alkan,1998:12-13).

Öğretme-öğrenme süreçlerindeki yönelimler; öğrenmeyi öğretme, yaşam boyu eğitim sağlama, bireysel farkları dikkate alma, öğrenmeye katılma, araştırma, keşfetme, modüler programlama ve öğrencinin öğrenme sürecini kendi öğrenme hızına göre programlama, filmler, radyo, televizyon, video diskler ve bilgisayarları kapsayan zengin bir öğretim ortamını sınıfa uyarlama boyutlarında kendini göstermektedir (Alkan, 1998:101).

Ayrıca gelişen yeni öğretim anlayışı öğretmen merkezli öğretimden standart öğrenci niteliği merkezli öğretimi esas alan bir düzenlemeye yönelim göstermektedir (Tandoğan, 1998:15). Öğretmenin vazgeçilmezliğinin kaybolmadığı ancak; daha çok iş yapan değil yapıran, rehberlik eden ve “uygun” özel öğrenme koşullarını düzenleyen işletmeci bir işleve büründüren bu anlayış eş deyişle öğretmeni öğretim çevresinin etkin yöneticisi kılmaktadır.

Çalışmanın bundan sonraki kapsamında Açıköğretim Lisesi öğretme öğrenme süreçlerinde işe sokulan teknolojilerden öğrencilerin varolan yararlanma durumu ışığında etkileşimli olarak kullanılmasında yarar görülen teknolojiler üzerinde durulmaktadır.

Açıköğretim Lisesi öğretme öğrenme süreçlerinde kullanılan teknolojiler:

1. Televizyon yayınları
  2. Radyo yayınları
  3. İnfobank uygulaması
  4. Robot santral kullanımı
  5. Ses ve görüntü kasetlerinden yararlanma
- olmak üzere beş grupta toplanmaktadır.

Açıköğretim Lisesi öğrencilerinin anılan teknolojilerden yararlanma durumu bütünsel olarak Çizelge 3’de verilmektedir.

### ÇİZELGE 3

#### AÇIKÖĞRETİM LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN TELEVİZYON ve RADYO YAYINLARINA İLİŞKİN DEĞERLENDİRMESİ \*

Teknoloji Türü		Uygun		Uygun Değil		Değerlendirme Yok	
		f	%	f	%	f	%
Televizyon	Yayınların içerik uygunluğu	130	42.6	54	17.7	121	39.7
	Yayınların zaman uygunluğu	57	18.7	137	44.9	111	36.4
Radyo	Yayınların içerik uygunluğu	26	8.5	53	17.4	226	74.1
	Yayınların zaman uygunluğu	22	7.3	58	19.0	225	73.7

\*PIAR, GALLUP,1997 Açıköğretim Liseliler Profil Araştırması s.12’deki verilerden oluşturulmuştur.

**3.1. Televizyon:** Bilindiği gibi televizyon en etkili kitle iletişim ortamlarından biridir. Etkileşim alanında da televizyon kitle eğitimi amacıyla kullanılan bir eğitsel ortam özelliği taşımaktadır. Bu nedenle televizyon gerek evrensel gerekse ulusal ölçekte kitlesel eğitim hizmeti götürmede yaygın olarak kullanılmaktadır.

Yetişkinler eğitimi, okur yazarlık eğitimi, tarım, sağlık, tüketici, yabancı dil öğretimi gibi hemen her türden eğitim vermede televizyondan etkili biçimde yararlanılmaktadır.

Televizyon örgün ve yaygın eğitim, okul öncesi eğitim, açık ilköğretim, açık lise ve açık üniversiteye kadar her düzey eğitimde kullanılmaktadır.

Çünkü televizyon gerekli koşullar sağlandığında:

1. Eğitim hizmetlerini yaygınlaştırma,
2. Eğitsel ortam (sınıf, okul) sınırlılıklarını gidererek her yere ulaşma,
3. Eğitimde maliyet-yarar etkinliğini artırma,
4. Temel eğitim sorununun çözümüne katkı getirme ve

5. Anahtar hedef gruba kolay ulaşma gibi eğitsel işlevlere sahip bulunmaktadır (Alkan, 1998:171).

**3.1.1.Açıköğretim Lisesi televizyon yayınlarının içerik uygunluğu:** Televizyon belirli bir ortamdan alınan görüntü, ses, resim ve grafik türü verileri başka ortamlara ulaştırılan bir iletişim aracıdır. Bu nedenle iletişim sürecinin temel öğelerinden olan kaynak ve alıcının aynı ortamda bulunma zorunluluğu yoktur. Pek çok canlandırma, olgu ve olay televizyon aracılığıyla hedef birimlere ulaştırılabilir. Televizyonun bu eğitsel yararları sağlayabilmesi görüntü, ses ve canlandırma gibi teknik etmenlerin yanı sıra içerik uygunluğuna bağlıdır.

Açıköğretim Lisesi televizyon programlarının içeriğini öğrencilerin % 42.6'sı uygun bulurken, % 17.7'si uygun bulmamakta, öğrencilerin % 39.7'si ise bu konuda bir değerlendirme yapamamaktadır (Çizelge 3).

Bu sayısal görünüm ışığında Açıköğretim Lisesi televizyon programlarının öğrencilerin üçte birinden fazlası tarafından değerlendirilemediği dolayısıyla izlenmediği söylenebilir.

Açıköğretim Lisesi uygulamasının değerlendirildiği bir araştırmada televizyon derslerinin izlenme durumunun oldukça düşük olduğunun ortaya konulması da bu konuyla ilişkili veriler arasındadır. Hiç izlemeyenler % 46.7; çok az izleyenler % 34.4; hiç izlemeyenler % 1.4 (Hakan ve diğerleri, 1997: 205).

**Açıköğretim Lisesi televizyon yayınlarının etkililiğine ilişkin bir başka araştırmada ise televizyon yayınlarını öğrencilerin yaklaşık üçte birinin izlediğine dikkat çekilmektedir (Özerbaş, 1996: 520).**

Televizyon programlarının ilgili hedef kitle tarafından istenen düzeyde izlenmediğini ortaya koyan bu sayısal görünümün nedenlerinden bazılarının aşağıdaki yönlerle ilgili olduğu bilinmektedir (Kaya ve Tokat, 1994: 1-2):

1. Programlarının içeriği hedef kitlenin düzeyine uygun bulunmamaktadır.
2. Programların içeriği ders amaçlarıyla paralellik göstermemektedir.
3. Konuya uygun dramalar kullanılmamaktadır
4. Seslendirmelerde kalite sorunu bulunmaktadır.
5. Grafikler özensizce hazırlanmaktadır.
6. Konuyu doldurma izlenimi veren görüntüler kullanılmaktadır.

**3.1.2.Televizyon yayın saatlerinin uygunluğu:**Televizyon ile verilen eğitim hizmeti yayınlarının ulaştığı her yere yönelik ve açıktır. Televizyon bu özelliği ile öğrencilerin evlerine kadar girebilmektedir. Ancak bir eğitim ortamı olarak televizyonun etkili kullanılması uygulanan yayın saatleri ile çok yakın ilişkilidir. Çünkü, televizyon okulda yapılan öğretimle karşılaştırıldığında zaman açısından daha esnek bir ortam sunmakta dolayısıyla ilgili hedef kitlenin özelliklerine uygun olan zamanlarda yapılan yayınlar öğrencilerin gereksinimlerini karşılamaktadır (Şimşek, 1995:123).

Açıköğretim Liselerinde öğretme-öğrenme süreçlerinde uygulanan televizyon yayın saatlerini öğrencilerin % 18.7'si iyi, % 44.9'u iyi bulmamaktadır. Ek olarak öğrencilerin % 36.4'ü ise belirli bir değerlendirme yapamamaktadır (Çizelge 3). Bu sayısal veriler Açıköğretim Lisesi televizyon yayın saatlerinin öğrencilerin ancak yaklaşık beşte biri tarafından benimsendiğini, yarıya yakın tarafından benimsenmediğini ortaya koyarken, öğrencilerin yaklaşık üçte biri tarafından ise televizyon yayınlarının fazla izlenmediğine dikkat çekmektedir. Beliren bu sonuç Açıköğretim Lisesi televizyon yayın saatlerinde varolan uygulamalarda iyileştirilmelere gidilmesi ve ilgili program çizelgelerinin öğrencilere daha ayrıntılı olarak verilmesi gereğini ortaya koymaktadır.

**3.2.Radyo:** Radyo bir merkezden yapılan sese dayalı yayınların alıcılara ulaştırılmasını sağlayan tek yönlü kitlesel bir iletişim aracıdır. Radyonun eğitim hizmetlerinde kullanılması oldukça yaygın ve eskiler dayanır. İletişim sürecinin temel öğeleri yönüyle kaynak ile alıcının aynı ortamda olmasını gerektirmemesi, kolay sağlanabilmesi, ekonomik olması,

hemen her ortamda kullanılması, başka bir şeyle uğraşırken bile dinlenebilir olması gibi özelliklerinden dolayı radyo eğitimde de etkili kullanılabilir. Çocukların, tüketicilerin bilgilendirilmesi, her türden haberin aktarılması, yetişkinler eğitimi , sağlık, tarım vb. alanların eğitimi radyo aracılığıyla kolay ve ekonomik olarak geniş kitlelere verilebilmektedir.

**3.2.1.Radyo yayınlarının içerik uygunluğu:** Radyo bir eğitim ortamı olarak , hedef kitlelere erişebilirliği, kolaylığı, düşük maliyeti gibi özellikleri nedeniyle Açıköğretim Lisesi eğitim hizmetlerinde de yaygın olarak kullanılmaktadır. Radyo ile eğitimde ise ortam üzerinde öğrenci denetiminin olmaması, kayıt yapılmaz ise tekrar dinleme ve geri besleme olanaklarının olmaması, beceri kazandırmaya uygun olmaması gibi eğitsel sınırlılıklar bulunmaktadır (Alkan,1998:170).

Anılan eğitsel sınırlılıkları göz ardı edilmeden “uygun içerikte” hazırlanan radyo programları ilgili diğer yazılı basılı eğitsel kaynak gereçlerle kullanıldığında etkili olabilmektedir.

Çizelge 3’deki veriler, “Açıköğretim Lisesi radyo yayınlarının içerik uygunluğu” konusunda şu sonuçları ortaya koymaktadır. Açıköğretim Lisesi Öğrencilerin yaklaşık onda biri (% 8.5) radyo yayınlarının içeriğini uygun bulurken, yaklaşık beşte biri (% 17.4) uygun bulmamaktadır. Ayrıca, radyo yayınlarının içeriğine ilişkin bir değerlendirme yapamayanların oranının öğrencilerin dörtte üçünü (% 74.1) oluşturması ise radyo yayınlarının öğrenciler tarafından fazla izlenmediğine dikkat çekmektedir.

Bu sayısal veriler ışığında Açıköğretim Lisesi öğretme-öğrenme süreçlerinde radyonun bir eğitim ortamı olarak etkili olarak kullanıldığını söylemek oldukça güçtür.

**Açıköğretim Lisesi ile ilgili bir başka araştırmada “radyo dersleri, bu dersleri izleyen öğrenciler tarafından orta düzeyde yeterli bulunmaktadır” bulgusu da bu görüşü destekler niteliktedir (Teker,1996: 612).**

İlgili bir diğer araştırmada ise Açıköğretim Lisesi öğrencilerinden radyo yayınlarının tümünü dinleyenlerin sadece % 0.7; hiç dinlemeyenlerin ise % 72.4 olması radyo yayınlarına ilişkin önemli eksikliklere işaret etmektedir (Hakan ve diğerleri, 1997: 257).

**Açıköğretim Lisesi radyo yayınlarının öğrenciler tarafından istenen düzeyde dinlenmemesinin nedenlerinden bazılarının aşağıda sıralanan yönlerle ilgili olduğu bilinmektedir (Kaya ve Tokat, 1994: 1):**

1. Radyo programları içeriği ders amaçlarıyla paralellik göstermemektedir.
2. Radyo programları içeriği hedef kitlenin düzeyine uygun bulunmamaktadır.
3. Derslerin bölüm geçişlerinde kullanılan müzikler uzun süreli olduğundan dinleme ilgisi dağılabilmektedir.
4. Program akışında gerekli olmayan yerlerde ses değişikliğine gidilmesi dinleyenlerin dikkatini dağıtabilmektedir.
5. Anlatım yönteminde uzun cümlelerin kullanılması anlaşılabilirliği güçleştirebilmektedir.

**3.2.2.Radyo yayın saatlerinin uygunluğu:** Salt işitsel iletişim özelliği nedeniyle sınırlı sembol iletilebilen radyo ile uygun yayın zamanı ve yayını yakalamak için belirli bir zaman zorunluluğu bulunmaktadır. Bir sınırlılık olarak beliren radyo yayınlarının zamanı konusunda Açıköğretim Lisesi öğrencilerinin görüşlerine bakıldığında aşağıdaki görünüm ortaya çıkmaktadır:

Öğrencilerin sadece % 7.3’ü radyo yayın saatlerini uygun bulurken, yaklaşık beşte biri (% 19.0) ise uygun bulmamaktadır. Ek olarak radyo yayın saatlerinin uygun olup olmadığına ilişkin bir görüş belirtmeyen öğrencilerin oransal yüksekliliği (% 73.7) dikkati çekmektedir (Çizelge 3).

Bu sayısal görünüm, Açıköğretim Lisesi öğrencilerinin radyo yayınlarından istenen düzeyde yararlanmadığını dolayısıyla ilgili eğitim hizmeti verilmesinde bir eğitim ortamı olarak radyonun etkili olarak kullanılmadığını göstermektedir. Bu nedenle Açıköğretim Lisesi radyo

yayın saatleri konusunda varolan uygulamalardan farklı özel düzenlemelere gidilmesi gereği ortaya çıkmakta, radyo yayınlarının daha etkili ve ilgi çekici duruma getirilmesi gereksinimi bulunmaktadır.

Açıköğretim Lisesi öğrencilerinin kendilerine sunulan bazı teknolojik hizmetlere ilişkin değerlendirmeleri ise Çizelge 4'te bütünsel olarak sunulmaktadır.

#### ÇİZELGE 4

#### AÇIKÖĞRETİM LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN SUNULAN BAZI TEKNOLOJİK HİZMETLERDEN YARARLANMA DURUMU \*

	Yararlanan		Yararlanmayan		Haberdar Değil	
	f	%	f	%	f	%
<b>İnfobank uygulaması</b>	115	37.7	84	27.5	106	34.8
Robot santral kullanımı	41	13.4	130	42.6	134	44.0
Ses ve görüntü kasetleri kullanımı	7	2.3	178	58.4	120	39.3
Bülten	196	64.2	63	20.7	45	14.8

\*PIAR GALLUP, 1997, Açıköğretim Liseliler Profil Araştırması s.14'teki verilerden oluşturulmuştur.

**3.3. İnfobank uygulaması:** Uzaktan eğitim gerek amaç, gerekse izlediği yöntemler ile kendine özgü nitelikler taşımaktadır. Açıköğretim Lisesi öğrencileri için de kişisel akademik destek hizmetleri iletişim ve rehberlik açısından oldukça önemli bulunmaktadır. Bu kapsamda öğrenciler İnfobank ile desteklenmiş bilgilere gereksinim duymaktadır.

Çizelge 4'e göre Açıköğretim Lisesi öğrencilerinin kendilerine sunulan İnfobank uygulamasından yararlanma durumuna bakıldığında, öğrencilerden % 37.7'sinin bu uygulamadan yararlandığı, yaklaşık üçte birinin (% 34.8 ) haberdar olmadığı, % 27.5'inin ise hiç yararlanmadığı görülmektedir. Öğrencilerin İnfobank uygulamasından istenen düzeyde yararlanmamasının nedenleri arasında öğrencilere bu uygulamanın yeterince tanıtılmaması ve kendileriyle ilgili bilgilere yeterince yer verilmemesi gösterilebilir.

**3.4. Robot santral kullanımı:** Açıköğretim Lisesi'nin yapısal işleyişinde ise sokulan teknoloji hizmetlerinden biri de robot santral kullanımıdır. Öğrencilerin eğitimi ile ilgili bilgilere telefon aracılığıyla ulaşmalarını sağlamak amacıyla Açıköğretim Lisesi ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü bünyesinde robot santral uygulaması başlatılmıştır.

Robot santral uygulaması ile öğrenciler, kendileriyle ilgili genel bilgileri, sınava giriş ve sınav sonuç bilgilerine ulaşabilmektedir.

Açıköğretim Lisesi öğrencilerinin robot santraldan yararlanma durumu nedir? sorusunun yanıtı arandığında hiç de sevindirici bir görünüm ortaya çıkmamaktadır. Çünkü Çizelge 4'deki verilere göre, öğrencilerden % 44.0'ü robot santral teknolojisinden haberdar değilken % 42.6'sı ise hiç kullanmamakta sadece % 13.4'ü kullanmaktadır.

**3.5. Ses ve görüntü kasetleri kullanımı:** Açıköğretim Lisesinde uygulanan televizyon ve radyo programlarını ve kullanılan basılı materyalleri desteklemek amacıyla ses ve görüntü kasetleri de işe sokulmaktadır.

Ses ve görüntü kasetlerinin, diğer ortamlarla birleştirildiğinde öğrenmeye destek sağlama, zihinsel süreçleri geliştirme, istenen sayıda tekrar yapma, sözlü durumların analizinde kullanma gibi eğitsel yararları bilinmektedir. Bu nedenle yüz yüze eğitim gibi karşılıklı etkileşim olanakları sınırlı olan Açıköğretim Lisesi öğrencilerinin ilgili öğretim öğrenme süreçlerinde ses ve görüntü kasetlerinden yararlanmalarının önem ve gereği ortadadır. Ancak Açıköğretim Lisesi öğrencilerinin bu kasetlerden yararlanma durumu yok denecek kadar azdır (% 2.3). Ek olarak öğrencilerin % 58.4'ü ses ve görüntü kasetlerinden hiç yararlanmazken, % 39.3'ünün ise haberdar olmadığı görülmektedir.

**3.6. Bülten:** Açıköğretim lisesi öğrencilerine çeşitli konularda bilgiler vermeyi amaçlayan Açıköğretim Bültenini , öğrencilerin % 64.2'si kullanırken, % 20.7'si hiç kullanmamakta, % 14.8'si ise bültenden haberdar olmadığını öne sürmektedir (Çizelge 4).

Öğrencilerin Bültenden yararlanma durumunun İnfobank uygulamasından yararlanma, robot santral kullanımı, ses ve görüntü kasetleri kullanımına göre oransal yüksekliğinin kolay ulaşılabilir basılı kaynak gereç olma özelliğinden kaynaklandığı söylenebilir.

4. Açıköğretim Lisesi Öğretme ve Öğrenme Süreçlerinde Etkileşimli Teknolojiler  
Çalışmanın yukarı satırlarında Açıköğretim Lisesi öğretme ve öğrenme süreçlerinde işe sokulan teknolojiler ve bu teknolojilerden yararlanma durumu ortaya konulmuştur. Çalışmanın bundan sonraki kesiminde ise uzaktan eğitimde etkileşimli olarak uygulanan bazı teknolojiler genel çizgilerle ele alınmaktadır.

4.1. Bilgisayarlı konferans uygulaması: Açıköğretim Lisesi öğretme öğrenme süreçlerinde etkili olarak kullanılacak teknolojilerden biri olan bilgisayarlı konferans uygulaması, bilgisayar teknolojilerini ve konferans amaçlı yazılımı gerektirmektedir (Berge, 1995; Murphy, 1996: 418). Bilindiği gibi geleneksel konferans uygulamasında bir konu üzerinde bir bilgi sunan konuşmacı ile sınırlı sayıda dinleyenlerin de aynı ortamda olması zorunludur.

Bilgisayarlı konferans uygulaması ile böyle bir zorunluluk ortadan kalkmakta, daha geniş hedef kitleye ulaşma olanağı ve öğrenen ile öğrenen arasında çift yönlü etkileşim sağlanabilmektedir (İşman, 1998: 23).

#### **Bilgisayarlı konferans uygulamasının yararları şöyle sıralanabilir:**

1. Bilgisayar aracılığı ile izleyenler konuşmacıya gerek sesli gerekse yazılı sorular yöneltebilmektedir.
2. Konferans konusu simule edilebilmektedir.
3. Konferansla ilgili bilgiler depolanabilmekte gerektiğinde tekrarlanması kolaylaşmaktadır.
4. Öğrenciler ilgili öğretim uzmanlarından akademik danışmanlık hizmeti alabilmektedir.
5. Bedensel engeli bulunanların da öğrenmeleri kolaylaşmakta böylece sistem dışında kalmaları önlenmektedir.

Bilgisayarlı konferans uygulaması temel eğitim, orta öğretim ve yüksek öğretimde büyük ve küçük ölçekli eğitim programlarının yürütülmesinde, geleneksel üniversite kampüslerinde kullanılmaktadır (Mason,1994:12). Türkiye örneği Açıköğretim Lisesi uygulamasında da bilgisayarlı konferans teknolojisinden yararlanılabilir.

Bu konuda yüz yüze eğitim yapılan eğitim kurumlarının ilgili donanım ve yazılım alt yapı olanakları zenginleştirilerek bilgisayarlı konferans uygulamaları gerçekleştirilebilir.

Maliyet konusunda bilgisayar donanımı, ilgili yazılım ve alt yapı hizmetlerinin pahalı olması ek kaynak gerektirmesi nedenlerinden dolayı ulusal ölçekte yaygınlaşamayan bilgisayarlı konferans uygulaması gerekli özel düzenlemeler yapıldığında Açıköğretim hizmetlerinde işlevsel olarak kullanılabilir. Çünkü sistemin en temel özelliği olan öğrenen ile öğrenenin farklı ortamlarda olması nedeniyle bilgisayarlı konferans uygulaması belirtilen özelliğe uygun düşmektedir.

**4.2.Etkileşimli video:** Etkileşimli video, bilgisayar ve video gibi ileri iletişim olanaklarının en olumlu özelliklerini bir tek yapıda birleştiren ve etkileşim sağlayabilen bir iletişim sistemidir. Sistem, bilgisayar, video disk, gösterici ve monitör olmak üzere dört temel birimden oluşmaktadır. Sistemin en belirgin farklı yanı öğrenenlerin de bilgisayar aracılığı ile etkileşime girmeleridir. Bu etkileşim için ise özel bir bilgisayar programı gerekmektedir.

Etkileşimli video, öğretme öğrenme ortamı olarak kullanıldığında öğrencilerin bilgisayar aracılığı ile verdiği komutlarla soru sorma, gelen soruları yanıtlama, öğrenme hızını ayarlama, programı durdurma ve geri alma gibi eğitsel işlemleri yapabileceği olanağı sunmaktadır (Şimşek,1995:124-126).

Etkileşimli videonun eğitsel yararları şöyle özetlenebilir: Etkileşimli video oldukça önemsenen öğretimi bireyselleştirme özelliğinden dolayı programlı öğretim ilkeleri ile de uyumlu bir yapıya sahiptir. Bireysel öğretimde ön plana çıkan yetişmişlik düzeyine uygun davranma, öğrenim süresini kısaltma motivasyonu yükseltme, başarıyı arttırma gibi özellikler de etkileşimli video ile sağlanabilmektedir. Ayrıca, bilişsel öğrenmelerde olduğu kadar devinsel ve duyuşsal özellikli hedef davranışları kazandırmada etkili olma özelliğini sahiptir.

Türkiye örneğinde Açıköğretim Lisesi öğrencilerinin ders kitaplarının anlaşılabilirliği, televizyon ve radyo yayınlarının içeriği ve yayın zamanları, öğrenme güclüğü gibi konularda çeşitli zorluklar yaşadığı ilgili araştırmaların dikkat edilmesi gereken sonuçlarından birkaçıdır. (Kaya, 1996; PIAR GALLUP, 1997).

Özetle sıralanan bu zorlukları gidermede etkileşimli video yadsınmaz eğitsel olanaklar sunmaktadır. Çünkü etkileşimli video,

Sabit kalitede eğitim sağlar.

Ses, görüntü, hareket, resim ve grafikleri aynı ortamda sunar.

Birim ve toplam öğrenme süresini kısaltır.

Televizyon ve radyo yayınlarının zamanlarına uyma zorunluluğunu kaldırır.

Şüphesiz her yeni teknoloji gibi etkileşimli video sistemi de donanım ve program maliyeti getirmektedir. Ancak hedef kitle sayısalı arttıkça sistem oldukça ekonomik olabilmektedir.

Bu nedenle birlikte sunduğu eğitsel olanaklar etkileşimli videonun Açıköğretim Lisesi öğrencilerinin kullanımına sokulması gereğini vurgulamaktadır.

Açıköğretim Lisesi dersleri etkileşimli video sisteminde hazırlanarak oluşturulacak merkezlerde öğrencilerin hizmetine sunulabilir. Bu konuda MEB Öğretim Teknolojileri Genel Müdürlüğü Tasarım Birimince etkileşimli derslerin tasarımı çalışmalarını sürdürülmektedir. İlgili ders yazılımları hazır olduğunda, CD kayıtları tamamlandığında dersler Internet üzerinden de etkileşimli olarak sunulabilecektir.

**4.3. Tele-bankacılık:** Günümüzde iletişim süreçleri etkileşim ağırlıklı yönde gelişmektedir. Bilgisayar ve telekomünikasyon teknolojileri televizyonu, videoyu ve telefon aracılığıyla radyoyu tek yönlü bir iletişim aracı olma özelliğinden çıkararak etkileşimli kullanılabilir durumu getirmiştir. Bilgisayarın işlem yapabilme, kontrol etme, seçme, karar verme özellikleri ile telefonun iki yönlü en yaygın ve en ucuz iletişim özelliği birleşince ilgili özel amaç, yapı ve işleyişiyle etkileşimli sistemler ortaya çıkmıştır.

Tele- bankacılık da bunlardan biridir. Günümüzde artık hemen her çeşit bankacılık işlemleri etkileşimli olarak gerçekleştirilebilmektedir. Bir sosyal hizmet kolaylığı olarak beliren tele-bankacılık hizmetlerinin Türkiye ölçeğinde Açıköğretim Lisesi öğrencilerinin de kullanımına sunulmasında yarar görülmektedir. Bu olanak sağlandığında öğrenciler otomatik ödeme ile öğrenim harcı ödemelerini zamanında yaparak, çeşitli nedenlerden dolayı gününü geçirme ve yatıramama sorunlarını yaşamayacaktır. Böylece Açıköğretim Lisesine kayıt olup ancak %28.0'inin aktif öğrenime devam etmesi gibi düşük bir oranda hizmet gerçekleşmesi önlenilebilecektir. Bunun önlemlerinden birinin ise öğrencilerin kayıt harçlarını zamanında yatırmalarını sağlayabilecek uygulamalar olduğu söylenebilir.

**4.4. Internet:** Internet Dünya üzerinde pek çok bilgisayar ağını birbirine bağlayan çok büyük bir bilgisayar ağıdır. Internet aracılığıyla birbirleriyle bilgileri ve kaynakları paylaşmak üzere birleştirilmiş bilgisayar donanımları etkileşime girebilmekte, kaynak taramaları yapılabilmektedir. Ek olarak Internet ile mesaj gönderme, müzik dinleme, çizgi roman okuma, müzeler ve anıtlarla ilgili turlara katılma, sanat galerilerini izleme, değişik oyunlar oynama, hava ve yol durumunu öğrenme, seyahat tarifelerine bakma, bankacılık işlemlerini yürütme, alış-veriş yapma gibi çeşitli işlemler yapılabilmektedir. (Wingate, 1999:4-7; Davenport and Erarlan, 1998:412-413).

Böylesine bir bilgi denizi olan internet'in öğreten ve öğreneni eş zamanlı bir araya getirme, araştırma ve akademik tartışmalar sağlama hizmetleri de eğitimde yeni yönelimleri gündeme getirmektedir (Merickel and Daud, 1998:91).

Açıköğretim Lisesi öğrencilerinin İnternette yararlanmaları salt dönem sonu sınavlarına ilişkin öğrenci bilgilerini öğrenmekle sınırlı bulunmaktadır. Bu nedenle Açıköğretim Lisesi derslerine ilişkin bilgiler de İnternet ortamında verilmelidir.

Bu konuda televizyon ve radyo programlarının İnternet üzerinden deneme yayınlarına başlanması, yaklaşık on dersin İnternet ortamında da izlenebilmesi sevindirici bir girişimdir (www.meb.gov.tr.; www.egitek.gov.tr.).

4.4.1.Öğrenci:İnternet ortamının öğrencilerin öğretme-öğrenme süreçlerinde karşılaştıkları zorlukları gidermede katkılar sağladığı kuşkusuzdur. Açıköğretim Lisesi öğrencileri geleneksel sınıf ortamı özelliklerinden ve yaklaşımlarından farklı biçimde öğrenmektedirler. Yani tek başına bireysel olarak öğrenme işini gerçekleştirmektedirler. Bu süreçte öğrenci kendisine gönderilen basılı kaynaklardan, ders notlarından, yayın yoluyla eğitim ve yüzyüze eğitim yöntemlerinden yararlanmaktadır.

İnternet ortamında ise Açıköğretim Lisesi öğrencileri;

1. İletişim için elektronik postayı kullanır.
2. İlgili tartışmalara katılır.
3. Araştırmalara ulaşır.
4. Yazı, grafik, görüntü, ses ve canlandırma içeren bilgilerden yararlanır.
5. Danışmanlık hizmetlerinden yararlanır.
6. Bilgi merkezlerindeki katalogları inceler, etkileşimli bilgi taraması yapar. (Ladner and Tillman, 1993).
7. Zaman ve mekan sınırlılığından kurtulur.
8. Bağımsız ve yaşam boyu öğrenme alışkanlığı kazanır.
9. Derslerin tümünü izleyebilir.

İnternet ortamının öğrenenlere sunduğu bu eğitsel işlemler geleneksel sınıf ortamında yapılan uygulamalara alternatifler katması ve farklı özellikler göstermesi nedeniyle de öğrenenlerde yeni yeterlikler gerektirmektedir. İnternet ortamının sunduğu olanakların en önemlilerinden biri de geleneksel sınıf ortamının dışı kapalılığı ve sıklığı gibi etkilerinden uzak olmasıdır.

4.4.2.Öğretmen:İnternet ortamında Açıköğretim Lisesi öğretme öğrenme ve değerlendirme süreçlerini yürüten öğretmenlerin geleneksel sınıfı öğretme ve yönetim yaklaşımlarından farklı bir işlevde olması gerekmektedir.

Bu gerekliliklerden bazıları aşağıda sıralanmaktadır:

1. Açıköğretim Lisesi öğrenci profilini iyi bilmelidir.
2. Özel öğretim yöntemlerini açıköğretim öğretme öğrenme ve değerlendirme süreçlerine "uygun" işe sokabilmelidir.
3. Özel disiplin alanındaki öğretim programı içeriğine "uygun" düşündürücü sorular yöneltebilmeli ve internet ortamında tartışmalar açabilmeli ve bunları yönetebilecek bilgi ve teknoloji kullanım yeterliklerine sahip olmalıdır.
4. Öğretim programı içeriğini salt aktaran ya da sunan işlevde olmamalı ilgili ödevler ve araştırma konularında da rehber kaynak olabilmelidir.

4.4.3.Uzman eğitim işgöreni: Açıköğretim Lisesi öğretme öğrenme ve değerlendirme süreçlerinin verim ve etkililiği öğrenci özellikleri ve öğretmenlerin kalifikasyonlarının yanı sıra anılan süreçlerde görev yapan diğer uzman eğitim işgörenleriyle de çok yakın ilişkilidir. Çünkü yeni yönelimlerle birlikte teknoloji destekli eğitim uygulamalarının ağırlık kazandığı Açıköğretim süreçlerinin yürütülmesi ve iletişim sistemlerinin etkili olarak işletilmesi için uzman personel gereksinimi bulunmaktadır.

Uzman personel arasında eğitim teknoloğu, program geliştirme, ölçme ve değerlendirme, eğitim psikolojisi, eğitim felsefesi uzmanları ile ders yazılım uzmanları, konu senaryo yazarı, grafiker, ses ve görüntü kayıt, kopyalama ve çoğaltma işlemleri için teknik personel olmalıdır.

Bilindiği gibi, Açıköğretim Lisesi uygulamalarındaki görevli uzman personel giderleri ve teknoloji kullanımı toplam maliyeti artırmaktadır. Teknoloji boyutunda bilgisayar donanımı ve dış kaynaklı materyallerin yayın hakları hem parasal hem de yasal yükümlülükler gerektirmektedir. Ayrıca Açıköğretim Lisesi öğrencilerinin gerek yaş dağılımları gerekse sosyo-ekonomik-egitsel özellikleri örgün eğitime devam eden öğrenci profilinden farklılıklar göstermesi gerçeği ile birlikte Türkiye ölçeğinde teknoloji kullanımının bilgisayar donanımının ve internet kullanımının getirdiği maliyetler ilgili öğrencilerin internet teknolojisi, etkileşimli video, bilgisayarlı telekonferans uygulamalarından yaygın olarak yararlanmalarını güçleştirmektedir. Ancak, eğitim alanına yapılan yatırımların çok yönlü olarak diğer tüm alanlarla da ilgisi olduğu, uzun dönemli kalkınmada etken olduğu ayrıca açıköğretim sisteminin yaygın hedef kitlesi bulunduğu dolayısıyla da maliyet – yarar maliyet – etkinlik durumunun iyi planlandığında boşa gitmeyeceği yadsınmamalıdır.

İnternet ve olanaklarından yararlanmak amacıyla da MEB merkez ve yerel örgüt yapısıyla ilgili “Bilişim Teknolojileri Veri Tabanı Projesi” nin başlatıldığı görülmektedir. İl Milli Eğitim Müdürlükleri Yönetim Bilgi Sistemi/ İLSİS iletişim alt yapısında intranet aracılığıyla 33 İl Milli Eğitim Müdürlüğü ile bağlantı kurulmuş durumdadır. Gerekli özel düzenlemelerin yapılmasıyla Türkiye ölçeğinde tüm İl Milli Eğitim Müdürlüklerini de kapsamı planlanan çalışmalar tamamlandığında sistemden Açıköğretim Lisesi öğrencilerinin de yararlanması sağlanabilecektir (MEB, 2001b:1-2). Açıköğretim Lisesi öğrencilerinin yeni teknolojilerden yararlanmalarının sağlanması ile anılan öğretim-öğrenme süreçlerinin başarısı artırılabilir. Zaten Açıköğretim alanındaki gelişmeler de teknoloji destekli uygulamaların önem ve gereğini ortaya koymaktadır.

Ek olarak günümüz teknoloji olanaklarından eğitim hizmetlerinde yararlanma, eğitimcilerin iletişim teknolojilerini süreçlere sokma şansının önceki yıllara göre çok yüksek bir oranda olduğu vurgulanmakta; öğretim öğrenme süreçlerinde bilgisayara dayalı iletişim sistemleri ve İnternette yararlanma ise söz konusu olanakları artıran etkileşimli teknolojilerin en önemlilerinden görülmektedir (İşman, 1998:25).

Konu ile ilgili yapılan bir araştırmanın bulguları arasında da Açıköğretim Lisesi öğrencilerinin yeni teknolojik olanaklardan yararlanma beklentileri olduğunu ortaya koymaktadır. Öğrencilerin, İnternette yararlanma (% 95.7), televizyondaki dersleri telekonferans yaklaşımı ile izleme (% 82.0) ve öğrenci işlerinin yapılmasında bankamatik kartı kullanma (% 94.1) gibi beklentileri bulunmaktadır (PIAR GALLUP, 1997).

4.5. Power Point: Bir sunu grafik programı olan Power Point slayt gösterisi yapmayı sağlayan bir yazılımdır. Sunusu planlanan bir konuda düşünce üretme ve düzenlemeye etkili katkılar getiren Power point, çarpıcı bir slayt gösterisinde şema, grafik oluşturma, maddeleri listeleme, sesleri iletme seçenekleri sunmaktadır. Power Pointin ayrıca slayt gösterisi ile ilgili konuşmacı ve dinleyici notları ve saydamlar hazırlamasını kolaylaştırma, sununun aşamalarını ve içeriğini sergileme özellikleri de bulunmaktadır (Microsoft, 1997:5; Rıza, 1998:328-329).

Öğretim-öğrenme süreçlerinde salt anlatım yöntemi ile yürütülen derslerin sıkıcılığını, aşırı sözlü anlatımın iletişim engeli olduğunu (Ergin, 1998) uzun metinli raporların okumayı güçleştirdiğini hatta okunmadığını dile getirmeyen yok gibidir. Bir yazılım olan Power Point bu ve benzeri türden yakınmaları gidermede zengin fırsatlar sunmakta, etkileyici ve renkli görüntüler ile anlatıma zenginlik katmaktadır.

Power Point bu özellikleri ile ilgili öğretim-öğrenme süreçlerine ve hemen her türden sunulara yazı, renk, ses, grafik, resim ve canlandırma gibi zengin sembol ve işlem olanağı sunmaktadır. Dolayısıyla dersler ve sunular salt sözel semboller ile sınırlı kalmayarak öğrencilerin ilgileri canlı ve daha uzun süreli tutulabilmektedir. Bu nedenle Açıköğretim

Lisesi derslerinin de Power Point destekli olarak sunulmasıyla öğrencilerin dersleri daha zevkli ve dikkatli izlemeleri sağlanabilecektir.

## 5. Sonuç ve Öneriler

### 5.1.Sonuç

1.Eğitimde yeni gereksinimler açıköğretim alanında da yapı, içerik ve yöntem boyutlarında teknoloji destekli eğitim uygulamalarını zorunlu kılmaktadır.

2.Açıköğretim Lisesi öğretme öğrenme süreçlerinin başarısı uygun teknolojilerin işlevsel kullanımı ile birlikte eğitim teknolojisi ilkelerinin bütün olarak işe sokulmasıyla doğrudan ilişkili bulunmaktadır. Bu ilişki ise hedef, program, yöntem, uzman personel, süreçler, ortam ve değerlendirme öğelerinin işbirlikli uygulamasını gerektirmektedir.

3.Açıköğretim Lisesi hemen her yaş grubundan öğrenciye eğitim hizmeti götürmektedir. Genel toplamda yarım milyonu aşan (536155) kayıtlı öğrenci sayısının ancak %28.0 (147467)'inin aktif öğrenimlerini sürdürmesi üzerinde özenle durularak, araştırılması gereken bir sorun olarak kendini göstermektedir. Bu sorun ise sisteme katılan hedef kitlenin tamamının anılan eğitim hizmetinden yararlanmamasını, dolayısıyla birim öğrenci maliyetlerini yükseltme gibi ek bir sorunu sisteme getirmektedir.

4.Açıköğretim Lisesi öğretme öğrenme süreçlerinde işe sokulan teknolojiler (1) Televizyon, (2) Radyo, (3) İnfobank uygulaması, (4) Robot santral kullanımı ve (5) Ses ve görüntü kasetlerinden yararlanma olmak üzere beş grupta toplanmaktadır. Bu teknolojilerin etkili olarak uygulandığı söylemek ise oldukça güçtür.

5.Açıköğretim Lisesi öğretme öğrenme süreçlerinde uygulanan televizyon ve radyo yayınlarının gerek içerik gerekse yayın zamanlarındaki uygunluğu yönünden sorunlar bulunmakta, ilgili hedef kitle tarafından fazla izlenmeme durumu belirlemektedir (Yayınlarla ilişkin değerlendirme yapamayan öğrenciler radyo % 73.7, televizyon % 36.4).

6.Açıköğretim Lisesi öğrencilerinden İnfobank uygulamasından yararlananlar % 37.7, robot santrali kullananlar % 13.4, ses ve görüntü kasetlerinden yararlananlar ise % 2.3 gibi düşük oranlarda gerçekleşmektedir.

### 5.2.Öneriler

1.Açıköğretim Lisesi öğretme öğrenme süreçlerinde bilgisayarlı konferans uygulaması işe sokularak, öğreten ile öğrenen arası etkileşim sağlanması, ilgili bilgilerin saklanması, öğrencilerin gereksinim duydukları akademik danışmanlık hizmetlerini alması, bedensel engeli bulunanların da öğrenmelerinin kolaylaştırılması sağlanmalıdır.

2.Açıköğretim Lisesi öğretme öğrenme süreçlerinde etkileşimli video uygulaması ile öğrenci öğesi açısından oldukça önemsenen programlı öğretim ilkeleri ile uyumlu bireysel öğrenme, yetişmişlik düzeyine uygun davranma, öğrenme süresini ayarlama ve kısaltma, motivasyonu yükseltme ve başarıyı artırma gibi eğitsel yararlar sağlanmalıdır. Etkileşimli videonun bilişsel özellikler yanında devinsel ve duyuşsal özellikli öğrenmeler için de etkili olduğu göz ardı edilmemelidir.

3.Açıköğretim Lisesinde öğrenimlerine aktif devam eden öğrencilerin oransal düşüklüğünü (%28.0) giderecek önlemler alınmalıdır. Bu konuda öğrencilerin öğrenim harcı ödemelerini zamanında yapamama bir sorun etkeni olarak görüldüğünden tele-bankacılık uygulaması ile öğrencilere otomatik ödeme hizmet kolaylığı sağlanmalıdır.

4.Açıköğretim Lisesi öğrencilerine sunulan İnternet kolaylığı salt sınav sonuçlarını öğrenmekle sınırlı kalmamalı, ilgili dersleri de İnternet ortamından izleyebilmeleri sağlanmalıdır. MEB Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü yapısında Açıköğretim Lisesi içerisinde internete dayalı bir bölüm kurularak öğretim standartları geliştirilmelidir.

5.Açıköğretim Lisesi öğrencilerinin televizyon ve radyo yayınlarına ilişkin değerlendirilmeleri, anılan yayınlarda yeni özel düzenlemelere gidilmesi gereğini ortaya koymaktadır. Özellikle televizyon gibi yaygın kitlesel iletişim aracı özelliği taşıyan bir ortamda sunulan dersler sözel semboller yanında çeşitli canlandırma, grafik, ses ve resim gibi zengin sembol ve işlem olanağı sunan Power Point ile zenginleştirilmelidir.

#### Kaynaklar

**Alkan, C. (1995). Eğitim Teknolojisi Disiplini. Eğitim Teknolojisine Giriş. Ankara: Önder Matbaacılık. Bölüm I, 1-39.**

**Alkan, C. (1998). Eğitim Teknolojisi. Ankara: Anı Yayıncılık**

**Berge, Z. L. (1995). Facilitating Computer Conferencing: Recommendations from the Field. Educational Technology. 15-1:22-30.**

**Davenport, D. and E.Eraslan. (1998). The Internet in support of Learning. Türkiye Second International Distance Education Symposium 4-8 May 1998. Papers. Ankara: 410-427.**

**Ergin, A. (1998). Öğretim Teknolojisi İletişim. Ankara: Anı Yayıncılık.**

**Hakan, A., E. Sözer, Z.Kaya, M. Gültekin, H.Anıl. (1997). Açıköğretim Lisesi Uygulamasının Değerlendirilmesi. Eskişehir: MEB - FRTEB ve A.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü İşbirliği ile Gerçekleştirilen Araştırma.**

**İşman, A. (1998). Uzaktan Eğitim Tanımı, Uygulamaları, Türkiye'deki Gelişimi ve Proje Değerlendirmeleri. Sakarya: Değişim Yayınları.**

**Kaya, Z. ve T. Tokat. (1994). Açıköğretim. Lisesinde Kullanılan Uzaktan Eğitim Araçlarının Değerlendirilmesi İlişkin Rapor. Ankara: FRTEB.**

**Kaya, Z. (1996). Uzaktan Eğitimde Ders Kitapları Açıköğretim Lisesi Örneği. Ankara:G.Ü. Endüstriyel Sanatlar Baskı Atölyesi.**

**Köymen. Ü. (1989). Açıköğretim Sistemi Öğrencileri ile Geleneksel Yükseköğretim Öğrencilerinin Öğrenme ve Ders Çalışma Stratejileri Açısından Karşılaştırılması. Çukurova: Ç.Ü. Eğitim Fakültesi.**

**Ladner, S. and H.N.Tillman. (1993). The Internet and Special Librarians. Washington: LISA Special Libraries Association Series, 10.**

**Mason, R. (1994). Using Communications Media in Open and Flexible Learning. Londra: England. Kogan Page.**

**MEB. (2001a). Açıköğretim Lisesi 2000-2001 Öğretim Yılı İstatistiksel Verileri. Ankara: MEB Öğretim Teknolojileri Genel Müdürlüğü.**

**MEB. (2001b). İLSİS Kapsamındaki 33 İlin Bilişim Teknolojilerin Sayısal Verileri. Ankara: MEB - EĞİTEK.**

**Merickel, M.L. and D.M.Daud. (1998). The Importance of the Internet for Effective Development of Vocational and Training. IVETA'98 Conference. Turkey-Çankırı: 88-92.**

**Microsoft. (1997).** Microsoft Power Point 97 at a Glance. U.S. Washington: Adivision of Microsoft Corporation. Microsoft Press.

**Murpy, K.L. (1996).** Enhancing Interaction in Turkish Distance Education. Türkiye First International Distance Education Symposium 12-15 November 1996. Papers. Ankara: MONE – FRTEB. 418-424.

**Onay, Z. ve N.Yalabıyk. (1998).** Bir Üniversitede Internet Üzerinden Asenkron Öğrenme İçin Yapılanma Modeli. Türkiye İkinci Uluslararası Uzaktan Eğitim Sempozyumu 4-8 Mayıs 1998. Bildiriler. Ankara: MEB-FRTEB.

**Özerbaş, M. A. (1996).** Açıköğretim Lisesi Televizyon Ders Programlarının Etkililiğine İlişkin Öğrenci Görüşleri. (Erzurum İli Örneği). Türkiye 1. Uluslararası Uzaktan Eğitim Sempozyumu 12-15 Kasım 1996. Ankara: MEB-FRTEB. 519-528.

**PIAR GALLUP. (1997).** Açıköğretimliler Profil Araştırması.

**Rıza, E.T. (1998).** Power Point and Distance Education. Türkiye Second International Distance Education Symposium 4-8 May 1998. Papers. Ankara: 327- 332.

**Şimşek, N. (1995).** Eğitimde Yeni Teknolojiler. Eğitim Teknolojisine Giriş. Ankara: Önder Matbaacılık Bölüm III, 79-139.

**Tandoğan, M. (1998).** Öğretmen ve Teknoloji. Çağdaş Eğitimde Yeni Teknolojiler. Ünite:2. Eskişehir. A. Ü. AÖF Yayınları No: 564 ; 13-29.

**Teker, N. (1996).** Uzaktan Eğitim Açıköğretim Lisesi Örneği. Türkiye 1. Uluslararası Uzaktan Eğitim Sempozyumu 12-15 Kasım 1996. Ankara: MEB-FRTEB. 607-616.

**Wingate, P. (1999).** Internet. Çeviri: Selma İkiz. Ankara: TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları. No: 73.

<http://egitek.meb.gov.tr/aol/tanitim.html>.

<http://www.caso.com/i.u/courses.html>.

<http://www.uidaho.edu/evo/distan.html>.

<http://www.utexas.edu/cc/cit/deprimer>